

Fellesskap og rettferdighet

Taler

Martin Kolberg

Dato

1 mai 2008

Sted

Kongsberg

1 Før 1. maidagen blir jeg ofte spurt om hva jeg føler. Da svarer jeg ydmykhet. Ydmyk ovenfor våre veteraner som bygde samfunnet og bar dagen fram. Ydmyk ovenfor de utfordringer som alle samfunn alltid står ovenfor.

5

I over 100 år har 1. mai vært en dag for å markere internasjonal solidaritet, fellesskap og demokrati. Det har vært en kamp for samfunnets og dets utvikling, men også en kamp for det enkelte menneske.

10

Når vi har brukt dagen til å kjempe frem stemmerett for alle - har det handlet om å få et bedre samfunn, men det har også handlet om hver enkelt av oss sin rett til å stemme. Dette skaper samfunnets likeverd.

15

Når vi i det historiske perspektiv har brukt dagen til å kjempe frem kortere arbeidstid, lenger ferie og rett til å organisere oss, har den handlet om å få et bedre samfunn, men også om at hver enkelt skulle få mer frihet. For oss er tryggheten i fellesskapet selve symbolet på frihet. Sosial trygghet er den fineste formen for frihet.

25

Våre historiske resultater er strålende. En større individuell frihet og sosial trygghet for det enkelte mennesket har ingen generasjoner i vårt samfunn tidligere kunnet nyte godt av. Arbeiderpartiet og arbeiderbevegelsen har så langt

lykkes som frihetsbevegelse. En materiell levestandard som vi bare for 25 år siden kunne drømme om, er virkeliggjort. Samfunnets verdier og goder er mer rettferdig fordelt enn i de aller fleste samfunn. Hele det norske samfunnet har i generasjoner bidratt til denne utviklingen og dette resultatet. Men det er
35 arbeiderbevegelsen og 1. mai-dagens ånd og innhold som har båret det fram.

Vår største seier [er] at det norske samfunnet er bygd opp på rettferdighet og
40 fellesskap. Det skal ikke være stor forskjell på folk. For oss finnes ikke noe større seier enn at fellesskap og humanisme er det selvfølgelige.

Men en politisk selvfølge er det ikke. Jeg er kommet til at jeg har holdt 1. mai-
45 taler

37 ganger. Da slår det meg at jeg gjennom alle år er blitt møtt med at vi er umoderne. Høyresida i norsk politikk, har alltid sagt omtrent slik: "1. mai og det der med fagforeninger og fellesskapsløsninger var nok bra før, men nå er det gammeldags og tilhører historiens politiske skraphaug".
50

Høyresidas kamp mot likhetssamfunnet er utrettelig. De vil noe annet. De vil at den enkelte skal klare seg selv. Noen bedre og tydeligere måte å si det på finnes
55 rett og slett ikke.

Her har skillelinjene i norsk politikk alltid gått. Her går den også i dag.
60

I Norden har vi utviklet noe som kalles den "nordiske modellen" - som bygger nettopp på fellesskap. Gode velferdsordninger, sterke og ansvarlige parter i
65 arbeidslivet og et fleksibelt arbeidsmarked har gitt oss både høy produktivitet, høy yrkesdeltakelse og jevnere fordeling enn de fleste land vi pleier å sammenlikne oss med.

Men det er mange som er uenige. Noen mener at fellesskapsløsningene tvert imot står i veien for det enkelte menneske. At de holder dem nede. At menneskets frihet i første rekke handler om frihet fra det som kalles offentlige inngrep.

80 Dette synet er det vi kjempet mot når vi vant valget i 2005. Vi sa høyt og tydelig i fra om at vi ville bruke de store pengene på å løse de store oppgavene. Vi ville prioritere de offentlige løsningene i skolen og eldreomsorgen framfor å bruke milliardbeløp på skattelette. Vi ville styrke fellesskapet fordi vi mener det gir den enkelte større frihet og et bedre liv.

85

Derfor har vi snudd den utviklingen den høyredominerte regjeringen hadde ledet oss inn i. Samfunnsretningen går nå en annen retning enn når Høyre styrte ved hjelp av FrP.

90

Noen - også av oss som er her i dag - mener at det ikke går raskt nok. At vi fortsatt bruker for lite penger til de oppgavene vi alle mener vi skal styrke. Til sykehusene, til kommunene, til veier og til jernbane.

100 Det har jeg forståelse for. Og vi skal gjøre vårt beste. Det stiller store krav til oss.

Men vi er alle enige om den grunnleggende retningen. Valget neste år handler om dette skal snus tilbake.

105

110 Valget i 2009 blir derfor et valg mellom to ulike retninger. I vårt materiellrike samfunn blir spørsmålet: Hva skal pengene brukes til? Et styrket eller svekket fellesskap? Det blir et avgjørende valg.

115 Den forrige høyredominerte regjeringen gjorde skattelette til sin viktigste satsing. Det var her de brukte de store pengene. Ikke på noe annet område hadde de i nærheten av noe slikt krafttak, som de tok for å gi de rikeste skattelette.

120

Det stoppet vi. Det er det aller viktigste denne regjeringen har gjort. Vi snudde skattelettepolitikken. Fordi vi trengte pengene bedre i eldreomsorgen. I skolen. På sykehusene.

125

Det betyr alene at vi i år har 13 milliarder kroner mer til rådighet enn den forrige regjeringen hadde hatt om vi sammenlikner med det siste statsbudsjettforslaget de la fram.

130

135 13 milliarder kroner. Hvert år. Det er penger som vi heller har brukt til velferd og fellesgoder, og som har kommet godt med i statsbudsjettene. Det tilsvarer all styrkning vi har gjort av sykehusøkonomien, av barnehagene, og av vei og bane - til sammen. Vi har altså brukt skattelettepengene til over 50.000 flere behandlinger ved sykehusene, til 25.000 flere barnehageplasser og til å bruke 2,5 milliarder kroner mer på vei og bane.

140

Og dette er bare sammenliknet med det de foreslo for 2006. I tillegg ville de helt sikkert ha kommet med nye skatteletteforslag i 2007 og 2008. Høyre var helt tydelige på det før valget. Jan Tore Sanner ville gi 23 nye milliarder i skattelette ut over det de allerede hadde gitt i 2005 hvis de hadde vunnet valget.

145

150

Selvsagt skjønner jeg at mange ikke liker å betale skatt. Men den norske velferden - skolen, eldreomsorgen, biblioteket, veier og alt det andre - handler om at vi tar felles ansvar. Vi, som sosialdemokrater, vil at vi skal betale for denne tryggheten sammen. Det gjør vi gjennom vårt felles skattesystem. Etter evne.

155

For velferden er ikke er gratis. Man kan si veldig mye fint om norske leger, sykepleiere, lærere og politifolk. Men det som er sikkert, er at de koster penger.

160

Å gi utdanning til ett barn i grunnskole og videregående koster en million kroner. Å bygge en sykehjemsplass koster 2 millioner kroner. I tillegg koster det over 600.000 kroner å drive den hvert eneste år. Er du så uheldig at du må ha en levertransplantasjon, koster dette over 1,1 millioner kroner.

165

170 Dette må finansieres av de som jobber, investerer og betaler skatt i Norge. De pengene vil vi bruke. Da kan de ikke brukes til skattelette.

175 De snakker ikke så mye om skattelette lengre i Høyre. Eller i Fremskrittspartiet. De skjønner kanskje at det ikke er det folk først og fremst ønsker.

180 Men det betyr ikke at de ikke vil ha det. Høyrepartiene står for akkurat den samme politikken fortsatt. Høyrelandsmøtet klappet taktfast når Erna Solberg sa at skattenivået måtte senkes betraktelig.

185

Høyrepartiene driver et dobbeltspill. Svarer aldri på det de vet er konsekvensene av egen politikk. De skor seg på det sosialdemokratiske samfunn ved å gi inntrykk av at alt blir beholdt. Deres kommer bare i tillegg. Kommunene
190 trengte ikke mer penger så de gikk til valg på det. Det er ingen høyrepolitikere som har foreslått å sende noe av de pengene de har fått tilbake til staten. Slik holder de på.

195 Hva står vi så overfor? Trass disse uenighetene, regner vi med at Høyre og FrP på et vis, vil finne sammen. Men de vil ikke flagge felles politiske standpunkter høyt. De vil finne sammen i en misnøystategi mot oss og regjeringen. Vi ser det allerede, hvordan de opptrer som misfornøyde kommentatorer til våre
200 løsninger, og vår utvikling av samfunnet, i stedet for å fremheve egne løsninger. Selv om vi vet at de er uenige med oss. De vil privatisere og konkurranseutsette skole og omsorg - de vil svekke arbeidsmiljøloven igjen. Og de vil sette i gang skattelettelsene.

205 En regjering hvor både Høyre og FrP vil være sentrale aktører, vil bli den mest høyredreide regjering i Norge i moderne tid. Vi vil få en regjering med tyngdepunkt langt til høyre for alle tidligere borgerlige regjeringer. Glemmer vi
210 dette, åpner vi for en samfunnsutvikling som vil snu hele utviklingen tilbake til en tid vi trodde var over. Et samfunn hvor de sterke står mot de svake.

215 I forkant av Fremskrittspartiets landsmøte, har Siv Jensen varslet at hun ønsker en flertallsregjering på borgerlig side bestående av Høyre og Fremskrittspartiet. Skjer det, vil vi få en politisk høyredreining som vil angripe det beste i det norske samfunn. Den grunnleggende fellesskapstanken som er en del av den norske samfunnsmodellen vil bli lagt til side.

220 Da høyresiden sist hadde flertall, vedtok de en omfattende endring av arbeidsmiljøloven. De ville undergrave normalarbeidsdagen, og åpnet for avtaler

om 13 timers arbeidsdag og 60 timers arbeidsuke - uten overtid. De ville åpne for større bruk av midlertidige ansettelser. De ville svekke stillingsvernet og de tillitsvalgte innflytelse. Dette var allerede vedtatt da vi tok over. Vi vet at uten fagforeninger, kollektive avtaler og arbeidsmiljøbestemmelser vil det være arbeidsgiver som dikterer betingelsene. Særlig gjelder dette for de svakeste på arbeidsmarkedet, for de med lavest lønn og lav utdanning. Det blir et mer brutalisert arbeidsliv. Fagforeninger gjør at den enkelte arbeidstaker står sterkere, og i Norge er vi så heldig at vi har en sterk fagbevegelse som tar samfunnsansvar.

Fremskrittspartiet mener "et fritt arbeidsmarked ikke fungerer godt nok så lenge monopollignende organisasjoner inngår avtaler sentralt for arbeidstakere og arbeidsgivere. Arbeids-, lønns- og ansettelsesavtaler fungerer best dersom disse oppnås med enighet mellom arbeidstakere og arbeidsgivere i den enkelte bedrift". Dette står på side 21 i programmet deres. Dette er ikke noe nytt fra Fremskrittspartiets side. Tidligere har de lansert forslag om å forby landsomfattende fagorganisasjoner ved lov. De angriper er hele det sentrale avtaleverket for arbeidslivet. Fra hovedavtalen til tariffsatsene for bussjåfører, hjelpepleiere eller pølsemakerlærlinger. Alt dette er de imot. Selve fundamentet for det ordnede arbeidslivet og samfunnslivet vi har i Norge. De er i imot at arbeidstakerorganisasjoner og arbeidsgiverorganisasjoner skal forhandle. Fordi det står i veien for "et fritt arbeidsmarked". Deres løsninger vil forrykke hele balansen i det norske samfunn.

Min utfordring til Fremskrittspartiets landsmøte er: Vil de stå like hardt på at de vil fjerne de kollektive avtalene som de står på at klimaendringene ikke er menneskeskapt? Vil de på de politiske bakrommene, i forhandlingene med Høyre, kreve at normalarbeidsdagen fjernes? Vil de kreve at de kollektive avtalene fjernes? Fremskrittspartiet ønsker seg nærmere fortiden, tilbake til en tid da arbeidsgiver kunne diktere det meste over arbeidstaker, samtidig som de satt igjen med mye av gevinsten. Det vil ikke vi. Tvert i mot, ønsker vi et moderne samfunn, hvor arbeidstakere har medbestemmelsesrett og mulighet for å ha både arbeid og fritid. Det er dette som er moderne og framtida. Og det er dette som er demokrati.

Norsk arbeiderbevegelse har alltid hatt en fantastisk kraft. Vi er framtidsoptimister. Har alltid tatt teknologien og vitenskapens resultater i bruk. Vi er industrialiseringens ektefødte barn, men også dens politiske bærer. Gjennom industrialiseringen reiste vi Norge. Velferdssamfunnet kunne finansiere.

275

Vi har nettopp vært vitne til at vår flotte ordfører Vidar Lande har bekranset bautaen over Bergmannen. Kongsberg er bygd på industrien fra sølvgruvene via Kongsberg våpenfabrikk til dagens høyteknologiske og framtidsrettet industri.

280

I den tradisjon er det riktig å snakke om kjøp av nye kampfly. Vi mener at Norge skal ha et moderne og sterkt forsvar. Uten kampfly har vi ikke et flyvåpen og uten et flyvåpen har vi ikke et forsvar. Vi trenger fly, for også i de tiårene som kommer, å overvåke våre enorme havområder. Presset mot verdens oljeressurser vil garantert bare øke. Derfor dette: Kampfly vil bli kjøpt. Norsk industri vil bli tatt med. Kongsbergsamfunnet vil i betydelig grad nyte godt av dette, uansett flytype. Timeplanen vil bli fulgt.

290

Politikken og samfunnets utvikling står alltid ovenfor nye utfordringer. De store utfordringene vi nå har i samfunnet er fattigdom og klimaendringer. Dette er områder hvor vi trenger mer politikk og styring, ikke mindre.

295

Fordi vi vil bygge samfunnet har sosialdemokratiet alltid stått for de store kompromissene.

300

Det er litt som historien om humlen. Det sies nemlig at det er vanskelig for forskerne å forstå at humlen faktisk kan fly, med den store kroppen og de små

vingene. Og ja, sist jeg sjekket fløy humlen også.

305

I klimaspørsmålet trengs den samme tilnærmingen. Vi trenger å finne oppskriften på en grønnere vekst. Mens sosialdemokratiets største utfordring i
310 det forrige århundret var å finne kompromisset mellom arbeid og kapital, blir dette århundrets største utfordring å finne kompromisset mellom vekst og vern.

315

Vi skal lede an i omstillingen til en grønnere økonomi her hjemme. Vi satser på mer fornybar energi. Det bevilges mer til jernbane, vi utvikler ny teknologi for fangst og lagring av CO₂. Nye miljøkrav blir stilt til bygg, miljøvennlige biler blir billigere og det satses på forskning. Vi skal ta vår del hjemme, og vi skal lede
320 an i utviklingen mot en grønnere økonomi.

Men det ikke nok til å bremse klimaendringene. Derfor bruker vi også store
325 beløp på å bevare regnskogen i andre land. Fordi det er dette tiltaket som gir raskest virkning. Klimaendringen er dessverre så alvorlig at vi ikke har noen tid å miste. Vi må gjøre det som virker mest først.

330

Mange av dere som er her i dag, har vært med på en rivende samfunnsutvikling. Dere/vi husker en verden uten mobiltelefoner, nett-tilgang og brødbakemaskiner. En tid der man gikk med buksa til den ble utslitt, og der tv var luksus.

335

I fjor la vi rundt 11.000 tonn tekstil bare i innsamlingskassene til Fretex. Men dette er trolig bare 20 prosent av alle klærne vi kaster, viser beregninger. Rundt
340 80 prosent av våre pent brukte (og ubrukte) klær går altså rett i søpla - til søppelforbrenning, eller ender opp på dynga. I fjor ble det satt nye rekorder for

en rekke forbruksvarer. Salget av TV-apparater økte med hele 40 prosent, mens radiosalget passerte 1,5 millioner i fjor.

345

Så er mitt spørsmål. Hvor mange apparater til kjøkkenet trenger vi for å leve et godt liv? Hvor mange ganger må vi gå på kjøpesenteret for å bli lykkelige? Hvor mange forurensende biler trenger vi å kjøre for å komme oss rundt?

350

Og dette forbruket på bekostning av fire ting: omfordeling, bedring av velferdsstaten vår, og klima- og fattigdomsproblematikken. Er det ikke snart på tide at vi også stiller et grunnleggende spørsmål ved forbruksveksten, og satser mer på fellesskapet, fattigdomsbekjempelsen i verden og utjevning? Er det mulig i dette landet, med så stor materielt forbruk å få til dette?

355

360

Den utfordringen gir jeg dere.

365

Einar Gerhardsen sa en gang at det største for ham ikke var den økonomiske framgangen, men at arbeidsfolk ikke lenger trengte stå med lua i hånda. De hadde fått selvrespekt.

370

I dag er det ikke slik at arbeidsfolk står med lua i hånda, men fortsatt er det for ujevn fordeling. Noen faller utenfor.

375

For de som har mye, kan det være vanskelig å forestille seg hvordan det er å leve fra handa til munn, hvordan det er å måtte se på alt det de andre tar for gitt, hvordan det føles å henge etter, og ikke kunne leve slik en ønsker, hvordan det er når det ikke er plass til en rundt bordet. Vi vet hva det handler om. Penger: Ja,

380

men like mye selvrespekt, følelsen av å være med, følelsen av å bidra, å bli sett og få brukt sine talenter. Selve det vanskelige ordet som heter livskvalitet. Og med sosiale ulikheter kommer også dårligere helse, dårligere mulighet for materielle
385 goder som hjelper til i hverdagen, som oppvaskmaskin, vaskemaskin, tørketrommel, eller en ferie som gir påfyll til selve livet.

390 Dagens fattigdom er like alvorlig, like fortærende som gårsdagens. Og det er like viktig at vi tar tak i det. For hvis ikke dette blir løst, hvem skal løse det da?

395 Vi gjør noe som er veldig bra, og det er å si at hver enkelt skal kunne få hjelp gjennom et kvalifiseringsprogram som kan hjelpe inn i jobb, eller avklare om det er noen kvalifikasjoner som kan skaffes, eller om man er for dårlig til å jobbe. Det er bra, og vil hjelpe en del. Men like viktig er barnehager, og skolegang. At dette er billig eller gratis. Vi må ha en forståelse av at fattigdom er fellesskapets
400 ansvar. Ikke den enkelte.

Så vil jeg ta opp noe med dere som jeg synes er fortærende, som det er lett å
405 lukke øynene for, og som jeg dagen i dag vil utfordre dere på.

Velgerne til Arbeiderpartiet bor innenfor dette landets grenser. Vi er et av
410 verdens rikeste land. På den listen (FN i levekår) som har oss på toppen. Den listen som gjør oss så stolt, der er det også et land som ligger nederst, nemlig Sierra Leone, hvor forventet levealder er 41 år. I et annet land, Angola dør ett menneske hver time av kolera. Urent vann sprer kolerasmitta raskt. Og slikt kunne jeg ramset opp. La oss sikre rent drikkevann, bedre sanitære forhold og
415 bedre informasjon til befolkningen om hvordan smitten unngås.

Vi har et ansvar for å snu oss rundt å si: den bevegelsen som gav oss frihet, suksesshistorien sosialdemokratiet, skal vi også sørge for gir vår neste frihet, gjennom arbeid, gjennom rettigheter, gjennom menneskeverd. Og dette skal

gjelde alle. I vårt land, og utenfor våre grenser.

1. mai er dagen for å heve blikket og se hvilke utrolige utfordringer det nå hviler på oss som har vårt verdigrunnlag forankret i internasjonal solidaritet.

425

Det er dagen for å minnes vår stolte historie, og dagen for å tenke og handle stort. Det er dagen for å uttrykke at vi er stolte, men langt fra fornøyde. Det er dagen vi i solidaritet stiller opp ved våre venners side nok en gang erkjenner at det er viljen og det vi gjør sammen som bestemmer fremtiden.

430

I 2009 går vi til valg på å forsette vårt politiske prosjektet. Vi går til valg på ett - og bare ett - regjeringsalternativ. Det er å kjempe for fortsatt flertall til dagens regjeringspartier. Det er vår plan A. Det finnes ingen annen plan. Det er ingen vits i å diskutere og spekulere i noe annet. Fordi denne planen er fullt mulig å gjennomføre.

435

440

Og det er en god plan. Den beste for Arbeiderpartiet. Og den beste for Norge. Dette kan jeg si så klart selv om det er forskjeller mellom de tre partiene som i dag sitter i regjering. For det er ingen tvil om at det er det. Det er derfor vi er tre partier.

445

Men det er mer som forener oss en som skiller oss. Vi har hele tiden vært klare på at dette samarbeidet ikke er et taktisk samarbeid. Det er et politisk samarbeid. Og etter mer enn to år er jeg enda tryggere på at de tre partiene har noe viktig felles. Og det vi har til felles skiller oss klart og tydelig fra høyresidens politikk.

450

Men vi vinner ikke valget på hva vi har gjort alene. Vi skal si at "alle skal med", men vi må også vise hvor vi skal hen. Vi må ha visjoner for fremtiden. Vi skal bli opprørt over urettferdighet og vi skal aldri lukke øynene for det vi ikke liker å se.

455

460

Vi skal ikke bare være fornøyd med forskjellene vi har bekjempet, vi skal være på utkikk er nye urettferdigheter å bekjempe.

465

Vi skal ikke bare være fornøyd med hva vi har gjort de siste 20,30 eller 40 årene. Vi skal tenke på hva som gjør vårt samfunn bra de neste 20, 30 og 40 årene.

470

Vi må passe på at våre sosialdemokratiske instinkter holdes vedlike; klarer vi ikke det, gir vi grobunn for de som har en ideologi som mener at fellesskapet sinker, og at rettferdighet er noe som skal være opp til hver enkelt.

475

Hvem skal vi representere?

Vi er et parti for alle. Men først og fremst for de brede lønnstakergruppene. Vi må kunne dokumentere at vi er de svakestes representant og forsvarere av politikken.

480

485 Hva er vårt oppdrag?

Makten over samfunnsutviklingen skal ligge i folkets hender.

490 **Kilde**
www.dna.no

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/fellesskap-og-rettferdighet>

495